

УДК 332

Михайлов А. П.

*кандидат економічних наук, доцент
кафедри економіки і управління
персоналом ННІ менеджменту та
психології ДВНЗ «Університет
менеджменту освіти», м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті розглядаються поняття, визначення та особливості підприємництва в аграрному секторі економіки України. Історичний та соціально-економічний огляд становлення аграрної сфери України, трансформація економічних відносин у сільському господарстві, розвиток підприємництва, основні принципи вільного розвитку аграрного підприємництва.*

***Ключові слова:** аграрний сектор економіки України, сільське господарство підприємство, поняття, функції та принципи підприємництва, трансформація економічних відносин, вітчизняні умови.*

Mykhailov A.,

*Ph.D., associate professor at the Department
of Economics and Management Educational
and Research Institute of Management and
Psychology, SHEI «University of Educational
Management», Kyiv*

FEATURES OF ENTREPRENEURSHIP IN THE AGRICULTURAL SECTOR UKRAINE

***Summary.** In the article the concept, the definition and characteristics of entrepreneurship in the agricultural sector of Ukraine. The historical and socio-economic survey of becoming agrarian sector of Ukraine, transformation of economic relations in agriculture, business development, basic principles of the free development of the agricultural business.*

***Key words:** agrarian sector of Ukraine's economy, agriculture, business, concepts, functions and principles of entrepreneurship, the transformation of economic relations, domestic conditions.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні тенденції розвитку аграрної сфери України свідчать про значне зростання виробництва

сільськогосподарської продукції. Відповідно до стратегії розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року мета якої – створення організаційно-економічних умов для ефективного розвитку аграрного сектору на основі єдності економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства для забезпечення населення країни якісним, безпечним, доступним продовольством а промисловості сировиною – актуальність розвитку підприємництва набуває великого значення. Перехід до ринку в аграрному секторі економіки вимагає розвитку вільного підприємництва. Вільне підприємництво сприяє активізації структурної перебудови економіки, створенню додаткових робочих місць, забезпеченню швидкої окупності витрат, оперативному реагуванню на зміни споживчого попиту.

Трансформація економічних відносин у сільському господарстві обумовила необхідність розвитку підприємництва. Нова організаційно-економічна структура аграрної сфери, в поєднанні з ринковими засадами діяльності, суттєво змінюють зміст та складові економічних відносин. Про сільськогосподарське виробництво все більше говорять як про агробізнес. Тому підприємництво, без сумніву, стає важливою рисою аграрного виробництва. Разом з тим, основна частина сільськогосподарського виробництва ведеться в натуральних чи напівнатуральних особистих селянських господарствах і перебуває поза сферою підприємницької діяльності. Це позбавляє галузь використання одного з головних виробничих чинників (поряд із землею, працею та капіталом) – підприємницького потенціалу – і значно знижує ефективність функціонування всього АПК. У результаті вдосконалення вітчизняного законодавства створено юридичні передумови для формування сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм. Однак ступінь залучення сільськогосподарських земель і капіталу до сфери підприємницької діяльності залишається надзвичайно низьким. Неврегульованість питань власності на землю та майно, поряд із причинами соціального характеру, стримують розвиток сільськогосподарського підприємництва [3,4,5].

Метою статті є розгляд понять, визначення та особливості підприємництва в аграрному секторі економіки України. Історичний та соціально-економічний огляд становлення аграрної сфери України, трансформація економічних відносин у сільському господарстві, розвиток підприємництва, основні принципи вільного розвитку аграрного підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток підприємництва - це шлях до насичення ринку товарами і послугами, подолання галузевого і регіонального монополізму, розширення конкуренції, підвищення експортного потенціалу. На заваді широкому розвитку підприємництва в аграрній сфері України стоять, на наш погляд, певні складності. Серед них: відсутність достатніх грошових заощаджень працівників сфери АПК - потенційних підприємців; відсутність малооб'єктної виробничої і обслуговуючої матеріально-технічної бази; немає належного правового захисту і певних юридичних гарантій підприємців з питань власності, розпорядження майном, тощо. Нині вже прийняті законодавчі акти, які сприяють розвитку підприємництва на селі. Проте законодавство тільки декларує правову основу розвитку підприємництва, вростання його в економіку. Не менш важливе значення має розробка принципів підприємництва, визначення практичних шляхів його розвитку і підтримки з боку держави і суспільства. Дослідження показують, що основоположними принципами вільного розвитку аграрного підприємництва є такі : використання різноманітних форм власності, господарювання і розмірів підприємств; переважний розвиток малого підприємництва; збереження і раціональне використання наявної матеріально-технічної бази виробництва продовольства. Особливою формою підприємництва, найбільш реальною і перспективною з урахуванням економічної ситуації в країні, є та, що здійснюється керівником підприємства, якщо він за контрактом із власником майна підприємства або уповноваженою ним особою наділений усіма правами і обов'язками підприємця і несе відповідальність, встановлену

законом. Ця форма підприємництва, яка дістала законну основу, може стати універсальною. Відповідно до неї в підприємницьку діяльність на контрактній основі можуть бути передані всі діючі сільськогосподарські підприємства, агрофірми й агрокомбінати. Передача державних підприємств у підприємництво як колишньому керівникові, так і будь-якому менеджерів (підприємцеві) може здійснюватися органом державної або місцевої влади залежно від підпорядкування форми власності. Питання передачі в різні форми підприємництва кооперативів, пайових товариств вирішують збори товариств, членів кооперативів, пайовиків [6,7].

Широкому розвитку підприємництва в аграрній сфері України заважають певні складності. Вони виникають, зокрема, через брак достатніх грошових заощаджень (первинного капіталу) працівників сфери АПК — потенційних підприємців; малооб'єктної виробничої й обслуговуючої матеріально-технічної бази; належного правового захисту і певних юридичних гарантій підприємців з питань власності, розпорядження майном, отримання і розподілу доходів.

Важливе значення мають розроблення принципів підприємництва, визначення практичних шляхів його розвитку і підтримка з боку держави і суспільства та ін.

Основні принципи вільного розвитку аграрного підприємництва такі: використання різних форм власності, господарювання і розмірів підприємств; переважний розвиток малого підприємництва; збереження і раціональне використання наявної матеріально-технічної бази виробництва продовольства [1,2].

Перший принцип передбачає розвиток аграрного підприємництва на основі всіх форм власності — державної, колективної та індивідуальної (приватної). Це відповідає програмі роздержавлення та приватизації і забезпечує більш стійку основу для підприємництва в умовах ринку.

Сутність другого принципу полягає в необхідності поєднання різних організаційних форм підприємницької діяльності: агрокомбінатів, агрофірм,

виробничих систем, державних підприємств, товариств, міжгосподарських і спільних підприємств, акціонерних і пайових товариств, агроцехів промислових підприємств, кооперативів, сімейних та індивідуальних господарств. Це забезпечить стійкість аграрної економіки в екстремальних умовах і конкурентність у господарюванні.

Третій принцип розвитку підприємництва, враховуючи концепцію демонополізації, передбачає необхідність поєднання різних розмірів підприємництва незалежно від організаційних форм. Це можуть бути великі, середні й малі агрокомбінати, агрофірми, кооперативи, селянські (фермерські) господарства, особисті підсобні господарства громадян, агроцехи промислових підприємств, агродільниці міських жителів, кооперативи. Відмінність у розмірах господарських одиниць в аграрному секторі зумовлена двома важливими природними чинниками: нерівномірним територіальним розселенням людей, що склалось історично, і різною характеристикою агропотенціалу земель.

Четвертим принципом розвитку підприємництва є широке залучення до нього громадян на основі прискореного розвитку дрібного аграрного підприємництва з дотриманням оптимальних співвідношень різних типорозмірів господарств. Концентрація і централізація виробництва призвели не тільки до важкокерованої гігантоманії господарств, а й до зменшення кількості неповних господарів.

П'ятий принцип розвитку підприємництва передбачає сприяння поглибленню спеціалізації й розширенню кооперації. Підприємництво тісно пов'язане з професіоналізмом, ґрунтується на ньому, породжує і поглиблює його. Професіоналізм, у свою чергу, породжується спеціалізацією праці й сприяє її поглибленню. Поглиблення спеціалізації з метою збереження виробничо-технічних зв'язків потребує розвитку і розширення кооперації.

Зарубіжна практика розвинених країн підтверджує, що з розвитком малого підприємництва поглиблюється спеціалізація і особливо швидко розширюється кооперація.

Шостим принципом розвитку підприємництва є збереження і більш результативне використання наявної матеріально-технічної бази виробництва продовольства, що зумовлено насамперед специфікою економічної ситуації в країні [1,2,7]. Розвиток малого підприємництва потребує створення нової малооб'єктної матеріально-технічної бази виробництва. Проте держава, суспільство в цілому, а тим більше потенційні підприємці не мають потрібних ресурсів для реалізації цього завдання найближчим часом.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, основні принципи вільного розвитку аграрного підприємництва такі: використання різних форм власності, господарювання і розмірів підприємств; переважний розвиток малого підприємництва; збереження і раціональне використання наявної матеріально-технічної бази виробництва продовольства. Вийти із становища, що склалося, можна завдяки розвитку підприємництва на наявній матеріально-технічній базі виробництва продовольства і поступовому створенню ефективнішої аграрної основи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артимяк З. Підприємництво в АПК і держава: поєднання інтересів // Вісник Львівського державного аграрного університету: Економіка АПК. – 2004. – № 11(2). – С.88-92.
2. Артимяк З. Особисті селянські господарства: стан, проблеми та перспективи // Вісник Львівського державного аграрного університету: Економіка АПК. – Львів: Львів. держ. агроуніверситет, 2006. – № 13. – С.596-600.
3. Білоус, Г.І. Розвиток малого підприємництва в Україні / Г.І.Білоус // Економіка України. – 2008. – № 2. – С. 34-36.
4. Буднік О. М. Стан та перспективи розвитку аграрного підприємництва // Збірник наукових праць: “Економіка: проблеми теорії та практики”. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2005. – Вип. 209. – Т 1. – С. 11-20.

5. Покропивний С.Ф., Колот В.М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1998. – 352 с.

6. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу / За ред. М. М. Ільчука. — К.: Вища освіта, 2002. — 398 с.

7. Журавльова Т.В. Особливості підприємницької діяльності в аграрному секторі // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) №3(27), 2014 р. с. 173-176.

Матеріали подано в авторській редакції